

Uit: Sporen aan de hemel: 1 april 1943 van Ab A. Jansen

April 1943: een roerige maand in door Nazi Duitsland bezet Europa: eind april 1943 braken overal in Nederland proteststakingen uit, spontaan en volkomen onverwacht. De reden voor de stakingen was een oproep van de bezetter. Deze oproep had als strekking dat alle voormalige Nederlandse militairen alsnog in krijgsgevangenschap moesten. Ze zouden in Duitsland te werk worden gesteld in de 'Arbeitseinsatz'. Deze stakingen, die tot in mei 1943 voortduurden, werden met grof geweld door de Duitsers onderdrukt. In Warschau vond een opstand plaats in de Joodse getto. De opstand vond plaats van 19 april tot 16 mei tot ze bloedig werd neergeslagen door de Duitsers onder leiding van SS-Gruppenführer **Stroop.**

Missie:

In de nacht van 1 april klonk boven midden Nederland het monotone gebrom van vliegtuigmotoren: geallieerde bommenwerpers op weg naar Nazi-Duitsland om daar doelen te bombarderen met als doel de oorlog te bekorten. Eerder die nacht was vanaf de Royal Airforce (R.A.F.)-basis Elsham Wolds in Lincolnshire een Avro Lancaster van het 103 squadron opgestegen met als doel de Duitse stad Emmerich. Het toestel met registratienummer ED-626 werd gevlogen door de 20 jarige Squadron Leader O'Donoghue. Het squadron met als motto 'Noli Me Tangere' ('Touch Me Not') opgericht in het jaar 1917 was sinds oktober 1942 uitgerust met de Lancasters. Ondanks het feit dat het doel niet ver in Nazi-Duitsland lag, was de missie niet zonder gevaar, zeker voor een eenzame Lancaster...

Vanaf de winter van '40/'41 hadden de Duitsers in aanvulling van hun zoeklichtengordel een reeks nachtjagersectoren met gevechtsleidingsradarpeilstationen uitgezet, die op een onderlinge afstand van 40 kilometer waren geprojecteerd. Deze sectoren overlaptten elkaar. Dit systeem stond bekend als het 'Himmelbett'-systeem. De straal van 40 kilometer was gebaseerd op de reikwijdte van de 'Würzburg'-radar. Met goed opgeleid personeel, die de apparatuur bediende, was men in staat om de nachtjagers met een nauwkeurigheid van 100 meter naar het doel te leiden. Echter de geallieerden zaten ook niet stil: ze werden steeds efficiënter in het storen van de radar en het 'Himmelbett'-systeem begon obsoleet te geraken. Maar de Duitsers zaten niet stil: begin 1943 introduceerden zij een nieuwe tactiek onder de naam: 'Zahme Sau' ('Tam Zwijn'). Bij deze tactiek werden bij de detectie van geallieerde bommenwerpers en masse Duitse nachtjagers gescrambeld waarna ze zich verzamelden bij diverse radiobakens om van daar uit naar geallieerde bommenwerpers te worden gedirigeerd. De nachtjagers hielden contact met de bommenwerpers zolang brandstof- en munitievoorraad dit toeliet. De specialisten van het Nachtjagdgeschwader 1 met hun, op deze taak specifiek uitgeruste vliegtuigen, boekten daardoor vele successen tegen de geallieerde bommenwerpers.

Maar terug naar de ED-626: Squadron Leader O'Donoghue manoeuvreerde zijn Lancaster Mk III de startbaan op en toen hij toestemming kreeg om op te stijgen, deed hij de gaskleppen van de machtige Packard Merlin motoren open, waarna de Lancaster de donkere nacht in verdween. Tijd: 04.29u. Dit keer stond de Lancaster er alleen voor...

Op vliegbasis Twente had Oberfeldwebel Fritz Timm samen met zijn boordmarconist dienst. Timm, ingedeeld bij de Dritte Gruppe Nachtjagdgeschwader 1, zou bij het alarmstart in zijn Messerschmitt Bf-110 het luchtruim kiezen. De tweemotorige Bf-110, een jachtkruiser met twee watergekoelde Daimler Benz motoren met elk 1100 pk, was uitgerust met de zogenaamde 'Schrägemusik', een schuin naar boven vurend boordwapen, waardoor de Bf-110 in staat was om onder de niet bewapende onderkant van de Britse bommenwerper te kruipen. Zodra de nachtjager ongezien onder zijn prooi was gekropen, was deze ten dode opgeschreven. Oberfeldwebel had al de nodige overwinningstekens op de richtingsroer van zijn nachtjager kunnen aanbrengen: elk teken een geallieerd toestel wat hij had neergeschoten.

'ALARMSTART!': snel stapten Timm en zijn boordmarconist in zijn Messerschmitt en startten de Daimler Benz motoren om even later koers te zetten naar het doel geleid door de gevechtsleider.

Het begon te schemeren. Aan boord van de ED-626 maakte de bemanning zich op voor de vlucht terug naar Elsham Wolds: de missie boven Emmerich was volbracht. Nu nog zorgen dat de vijand hen niet te pakken kreeg: alert blijven! Ondertussen naderde een Messerschmitt Bf-110 steeds dichterbij zijn doel. Het doel: een eenzame Lancaster ergens boven Gelderland. Behoedzaam kroop Timm onder de bommenwerper: niemand aan de boord van de Lancaster had hem opgemerkt. Stacatto klonk: veertig meter onder de bommenwerper braakte de Schrägemusik zijn lood uit richting de Brit. Het was een voltreffer...

De bemanning van de Lancaster heeft nooit geweten, waardoor hun toestel werd geraakt. Het vliegtuig vloog in brand en was onbestuurbaar geworden. Niemand weet wat er in die laatste minuten aan boord is gebeurd. Waarom verliet de bemanning niet het toestel? Waren ze niet in staat om te springen? Volgens een ooggetuige verloor het toestel snel hoogte en kwam brandend in glijvlucht naar beneden: het miste op een haai na de kerktoren van Elspeet om vervolgens te pletter te slaan in de Leuvenumse Bossen.

Om 07.22u raakte de Lancaster de grond: de sporen daarvan zijn nog steeds zichtbaar. Het stuitte nog één keer op; om vervolgens 50 meter tot stilstand te komen. Het incident was niet onopgemerkt gebleven: al snel kwamen veel mensen kijken; de locatie was makkelijk te vinden, omdat de Lancaster brandde als een fakkel. Een tweetal bemanningsleden hing aan hun parachute levenloos in de nabije bomen. Schuin achter de bommenwerper lag een zwaargewonde man: Sergeant Sefton Stafford, één van de boordschutters. Spoedig waren de Duitsers ter plaatse en moest een ieder de plek verlaten. Stafford is door de Duitsers naar een hospitaal afgevoerd, alwaar hij aan zijn verwondingen overleed. Hij werd begraven op begraafplaats 'Rusthof' in Amersfoort. Vier bemanningsleden kwamen om in de vlammen; twee anderen werden uit het toestel geslingerd. Zij liggen allen begraven in Harderwijk op begraafplaats 'Oosteinde'. De toenmalige landeigenaar, de heer Jurriaanse, heeft als eerste op de plek waar de bommenwerper neerstortte een eenvoudig gedenkteken opgericht: een eenvoudig kruis...

Avro Lancaster 103 Sqd

Oberfeldwebel Timm, verantwoordelijk voor het neerschieten van de Avro Lancaster, viel op 28 mei 1944 voor de lopen van een Amerikaanse P-51 Mustang, waarna hij dodelijk getroffen neerstortte op een

spoorbaan bij het Duitse Ebsdorf.

Dit monument is een eerbetoon aan hen die hun leven gaven voor onze vrijheid:

39828 - Squadron Leader - Pilot - **C. O'Donoghue**

1459176 - Sergeant - Boordwerktuigkundige - **J.E. Callaghan**

658467 - Sergeant. - Navigator - **A.H. Fry**

126517 - Flying officer - Bommenrichter - **E.R.V. Ashcroft**

1212281 - Sergeant. - Radiotelegrafist/boordschutter - **J.E. Winn**

115731 - Flying Officer - Boordschutter - **I.C. Burns**

1033931 - Sergeant. - Boordschutter - **S. Stafford**